

O EXECUTOR EN "STAND BY": PREMONICIÓN DA MORTE NOS POEMAS DE LOIS PEREIRO

*Cal morto xa
ou vencido
falo sen min
e durmo
no desastre
Poemas 1981/1991, 1992*

É inevitable, para os que coñecemos -aínda minimamente- a historia biográfica de Lois Pereiro, asociar a presenza constante da morte nos seus poemas coa propia experiencia vital do poeta. Máis que nunca, neses textos difumínanse os límites entre autor e eu poético e, ineludiblemente, caemos na trampa de identificar a un co outro. Énos imposible determinar canto peso real tivo a enfermidade invasiva que escravizaba ó autor na súa opción polo cultivo poético do tema da morte, pero cremos que colaborou a aumentar en boa parte esa áura de "malditismo" que rodeaba a Lois Pereiro nos círculos intelectuais e literarios. A súa figura fráxil e demacrada viña acentuar o impacto dunha poesía desabrida, desgarrada e escura que nunca nos deixa, como lectores, indiferentes.

Nas dúas únicas obras individuais que deu ó prelo -*Poemas 1981/1991*¹ e *Poesía última de amor e enfermidade 1992-1995*²-, o poeta monfortino recrea o tema da morte como sombra que nos acompaña sempre, reverso da moeda da vida. O aceno de noxo perante o desgaste do corpo, a dor de sentir a falta de resposta dunha carne ingobernable, reinan nestes poemas como situación vital desgarradora pois, perante a ruína do corpo, a mente chega a funcionar dun xeito aínda máis lúcido. É tal a familiaridade coa morte que o eu poético ofrenda á gadaña o seu colo nun sacrificio esperado cos ollos totalmente abertos ó espanto:

*Se a morte é un incidente necesario
que me penetre calada e sen furia
a traizón e uniformemente cruel
co suor que polas noites crea o fracaso
dun corpo que coñece os seus dominios
vencido pola ofensa
continuada dos feitos. (1992, 75)*

¹ Ed. Positivas, Santiago de Compostela, 1992.

² Ed. Positivas, Santiago de Compostela, 1995.

Dentro do ámbito urbano, habitual nos poemas deste autor, todo é escuro, corrupto, cunha decadencia xa inarranxable. E, igual que a cidade se desfai perante os nosos ollos, así o eu poético vai poñendo de manifesto para o lector que unha presenza calada e renarte o acompaña. Sucumbe lentamente perante o poder da revelación premonitoria de que a morte estreita, cada vez máis, o seu cerco. O impacto de tal revelación é brutal, un choque entre o desexo e a ruína física, a traición máis longamente esperada e non por iso menos sorpresiva:

*Á sombra deste horror metalizado
escribirás os diálogos da morte
da cóxega homicida da memoria
no centro xeométrico do choque
deixando a porta aberta a outras escenas
na emulsión dos meus ollos que impresionan
imaxes de accidentes e feridas (1992, 25)*

A noite, reino das tebras máis absolutas, é tamén unha morte cotiá. Detense o día e, coas mans xeladas, uns dedos percorren a nosa caluga ata provocar o arreguizo estarrecedor. Frío que anticipa o Frío absoluto. Presencia diaria que nunca esquece acudir á cita. Acteon é devorado polos cans de Artemis, a deusa implacable que rexe a orixe e o desenvolvemento dos seres, igual que o día sucumbe na noite:

*Sinten os fíos do día
cair na súa estrutura destecida
os cinco dedos fríos
da noite dixital que me persigue
cos seus galgos de sombra vixiante.
E a miña imaxe vaise cara á noite
sen a lus que a limita
medrando nesa tebra familiar. (1992, 47)*

Espíndose de sentimentos e soños, diseccionado perante o lector ata a última fibra, o eu poético autoinmólase nos versos para que poidamos ver a presenza da morte colonizando as súas veas, o seu corpo, mentres fixa os ollos nun final cercano. Os soños xa non teñen poder evasor sobre unha realidade traumática que nos forza a asumir a súa chegada inmediata, o punto cero da existencia humana:

*Xa non podo ver nada ó meu redor
que signifique máis que a miña sombra
En soños defíninme coma unha aparición
que se abre as veas en público
sentindo diante miña
un firme e invisible*

punto final
no aire. (1992, 81)

O eu poético está situado nun túnel que ten que percorrer e no cal debe optar por unha das moitas saídas que ofrece. ¿Quen pode estar seguro de escoller a dirección correcta?. ¿Como saber de antemán se imos avanzar cara a morte ou cara a vida?. Preguntas que todos nos facemos. Non hai resposta. A compañía constante da morte convírtea nunha amante trágica que nos invade a pel co seu perfume corrupto nas noites eternamente escuras

déronlle terra estraña
á frol maldita
da súa peor imaxe
ó seu cadavre
en plena posesión do seu futuro
adiviñándose na súa pel
o alento envolto en seda dunha amante
presente na súa ausencia
as mans xeadas
un perfume mortal
e outra vez nada. (1992, 35)

A premonición intensa da presenza da morte, sutil sombra que escurece o noso tránsito pola vida, as súas suaves pegadas resoando ás costas -"visión/ que presinto" di o eu poético- minan a un tempo o corpo e a resistencia oposta por un ser atormentado que se desgasta perante a proximidade da batalla temida cando "O pasado apodrece baixo terra / e o presente non flúe, / é un río morto: (...)/ o futuro é por forza alleo a min" (1995, 13). ¿Con que armas repeler a agresión que nos cerca e acurrála sen remedio? Neses momentos previos á lide, máis que nunca, séntese a indefensión dun ser espido:

Saber que está un á morte
e o corpo é unha paisaxe de batalla:
unha carnicería no cerebro (1995, 11)

Todas as tácticas fracasan na batalla librada contra ese inimigo invencible como é o tempo, aínda que a chegada cotiá da alba induza en nós a falsa ilusión da victoria. É doado pechar os ollos á fragilidade existencial que nos lacera coa presenza do inexorable gume da morte, "esquecer que a vida/ esbara a contraodio polo gume da morte o seu coitelo/ do que día tras día todos nos esforzamos por salvar" (1995, 87). Un xogo de gumes que nos firen: o da vida na súa fragilidade, o da morte na súa inexorabilidade. E, entre ambos, un ser desamparado perante a dor de aventurarse en pasos inseguros no limitado espazo intermedio. A rendición é un recurso facilmente disculpable:

*sustituíndo o desexo polo exilio
inicie a viaxe sen retorno
deixándome levar sen resistencia
ó fondo dunha interna
aniquilación chea de nostalxia. (1995, 17)*

A morte arrebatándonos esa dor cotiá da loita, as maniotas duns músculos que se esforzan por manter vivo o corpo, tamén nos rouba a esperanza. O ser séntese así extrañamente insensible, narcotizado polos efectos soporíferos de substancias sintéticas, químicas, alongadas das adormecedoras flores do edénico xardín. Na perda de sensacións corporais chega o eu poético a ser consciente de estar a raposear horas de vida, pequenas doses de existencia, prórrogas do fracaso final.

*Xa non sinto aquela dor inmóbil
que antes habitaba as miñas noites,
despertando a unha das horas máis escuras*

*sendo consciente de que o día seguinte
non me traería nada moi distinto
do fracaso que me ía derretendo
co lume do inferno no que vivía. (1995, 15)*

A batalla vaise librando en base a pequenas derrotas. Avanza a desolación polo corpo mentres a morte acapara todos os pensamentos. E chega entón o amor, esa forza vitalista capaz de vencer á morte. A batalla equilibra así as forzas dos dous contrincantes, pero o amor perdeu xa o seu poder rexenerativo e non é quen de afastar totalmente a sombra alongada da gadaña. O efecto placebo desta nova medicina provoca as últimas esperanzas nun eu poético que declara: "*E por primeira vez desde que souben/ que aínda respiraba e seguía vivo/ sei o que é sentir medo a non estalo*" (1995, 93). Pero esta droga amorosa ten tamén contraindicacións pois, administrada nun corpo decrépito e sen forzas, chega a provocar unha dor existencial aguda.

*Unidireccional, irreal e maino,
circulando nun único sentido,
o amor que me asaltou sen previo aviso
cando eu xa non quería defenderme.*

*Perverso, inofensivo e altruísta,
foi un placebo inocuo
administrado a un corpo xa vencido. (1995, 71)*

Ofrecer cada día vítimas para esa besta sedenta de sangue que é a morte. Esta é a función da batalla. ¿Cantos soldados caerán hoxe na fronte?.

¿Estará o eu entre eles?. Conforme minguan os exércitos achégase o día do sacrificio. Derrota. O ser que se rende sabe entón que debe enfrontarse aínda máis directamente, se cabe, co próximo final. Chega o momento de reflexionar sobre a forma en cómo facer doazón ós sobreviventes das propias experiencias. Logrará así dous obxectivos básicos nesta altura: liberarse das últimas ataduras terrenais, esas tarefas por cumprir que lastran a súa elevación a materia absoluta, e legar á amada, ós amigos, algo valioso que lles sirva a un tempo de consolo e recordatorio deste ser que se foi.

*Unha bola de vida co meu nome
e o destino marcados,
que se precipita cara ó silencio,
trazado xa o camiño desde hai tempo.*

*Dado por morto por segunda vez,
mesmo o inferno rexeitou admitirme
por non cargar comigo,
denegando a miña solicitude.*

*Outro fracaso máis que me fai seguir vivo
ata que me corrixo e me libere. (1995, 89)*

Perante o ataque a traición que se sospeita -"Virá calada, oculta e con nocturnidade,/ chegando desde abaixo a través do colchón,/ entre as derivacións intuídas e temidas/ dunha vírica rebelión interna" (1995, 95)- o eu poético mergúllase nun estado introspectivo que lle permite irse liberando das ataduras. A amada confórmase en herdeira directa desa enerxía matérica que circula libremente polo universo e que el deixará desocupada na súa morte. Paralelamente, acollendo a muller esta forza vital, o eu transmigrará nela e poderá vencer as dimensións temporais.

*e cando o executor veña cobrar a débeda,
dareille a alma e a morte, deixándolle a ela a vida
que non utilicei, e que aínda segue intacta.
Así estaría con ela dalgún xeito:
no seu corpo por riba desta terra,
e o meu debaixo dela. (1995, 47-48)*

Co final xa próximo, o eu liberado aférrase aínda á escrita poética como forma de transmisión da súa experiencia. Devalan os días. Uns parece que a batalla está xa totalmente perdida; noutros o inimigo vese obrigado a ceder algunhas horas de vida perante un ser que xa só espera. Sen poder guiar o seu destino, o eu poético séntese pasaxeiro involuntario dun tren que vai chegando a estacións dispaes. Inferno, ceo, alternanse dun xeito anárquico. Cando se deteña de novo o tren, ¿onde estaremos?

*Unha estación no inferno, outra no ceo
temporalmente amable e despexado,
e ó final sempre a triste pulcritude
doutro ensaio xeral do soño eterno. (1995, 37)*

Antes da despedida definitiva o eu poético reúne as súas armas. Libre de lastres, unxido coa aura dos guerreiros, o ser enfróntase ás horas da batalla final. A ruína do corpo é xa grande, os poemas acúrtanse como o alento. Aínda no fracaso das forzas, sen folgos para levantarse despois do último golpe, o eu ten un ramalazo de rebeldía e berra:

*Que a vida non me sorprenda xamais
desprevenido calado e neutral
e que un segundo antes de renderme
vaia tamén comigo a imaxe do que fun cando era outro. (1995, 87)*

A batalla rematou. Ferido de morte inmediata, o eu poético léganos aínda o epitafio. Un poema cheo de vida, como vida esixe de nós o seu recordo. Nova vida para o ser que nos falou da morte e da enfermidade pero tamén do amor. Nova vida nuns versos que nos reclaman a alegría e a paz para un corpo desartellado pola dor, que suplican o final dese tormento diario que lle supón vivir.

*Cuspídemme enriba cando pasedes
por diante do lugar no que eu repose
enviándome unha húmida mensaxe
de vida e de furia necesaria. (1995, 103)*

O eu poético pídenos unha ofrenda de humidade vital na celebración saudosa da voz que cesou. Mergullado na terra que lle deu a vida, abrollará o seu legado como non pode revivir o seu corpo. E así só nos queda dicir: ata sempre, Lois, a túa forza queda connosco, pechada nos teus versos como un perfume envellece nun frasco de cristal tallado. Nutrirémonos da túa enerxía ata que se nos manifeste claramente esa morte-executora en "*stand by*" que a todos nos acompaña, cando unha man invisible toque a tecla do "*play*" e nos vexamos obrigados a librar o noso último combate. Hoxe, máis que nunca, sentimos o fragor da batalla ruxindo na orella como unha dor profunda e agudísima chantada no corazón, como unha frecha de silencio frío e escuro que nos morde sen piedade na túa ausencia.

TERESA SEARA
Dorna, 23, 1997, pp. 121-126.